

О. В. Кондратюк

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАТУС НЕВІСТКИ ТА ЯТРІВКИ У ТРАДИЦІЙНІЙ СІМ'І

У статті висвітлюється питання статусу невістки, ятрівки, полуйнички у традиційній українській сім'ї. Особливу увагу приділено співвідношенню між функціонуванням складної сім'ї та вживаністю перерахованих архаїчних термінів свояцтва.

Ключові слова: система термінів спорідненості, невістка, ятрівка, полуйничка.

Серед різних сегментів традиційної духовної культури чільне місце посідає сімейний побут та способи номенування його членів. Зважаючи на те, що система термінів спорідненості (назви на означення родичів) менш гнучка, ніж система спорідненості (класифікація родичів у визначеному порядку відповідно до певного принципу), ми маємо можливість і нині фіксувати терміни, що втратили своє функціональне призначення, однак побутують у активному лексиконі старшого та пасивному середнього покоління.

Стаття присвячена дослідженню впливу існування складної сім'ї на активне функціонування спеціальних термінів свояцтва: «ятровка» та «полуйничка» для додаткового тлумачення номена «невістка».

У сучасному розумінні, невістка це — заміжня жінка стосовно до рідних її чоловіка, тобто для батька, матері, братів, сестер, дружин братів і чоловіків сестер та інших родичів [Словник..., с. 267]. Нині відпала потреба більш детально уточнювати статус цієї жінки. Маркер невістка передбачає, що ця особа є прийшла, «чужа» даній родині.

Для традиційного українського суспільства було недостатньо такого спрощеного поділу на «свій» та «чужий». Умови того часу вимагали конкретизації у визначенні статусу кожної

прийшлої у родину особи. Так, жінку, що вийшла заміж, родичі чоловіка називали по-різному: «невісткою» — батько та мати; «дядиною» («дядіною», «дядною», «дянною») — племінники чоловіка; «братовою» («братихою», «братіхою») — брати та сестри; «ятрівкою» («ятровкою», «ятрохою», «ятровицею», «полуйничкою») — дружини братів чоловіка, тобто інші невістки, що жили в цій сім'ї. Така складність термінів спорідненості у традиційному суспільстві була зумовлена практичними потребами.

Якщо слово «невістка» має одне вищенаведене значення та практично не має варіацій, то слова, що вживали на позначення дружин рідних братів, потребують, на нашу думку, додаткового тлумачення.

Термін «ятрівка» — жінка чоловікового брата [Етимологічний..., с. 563] і лише для жінок, що заміжні за іншими братами. Для Правобережного Полісся України більше притаманний фонетичний варіант «ятровка», рідше «ятроха» чи «ятрошка». Ідентичне змістове навантаження має термін «полуйничка», що поширений у Любешівському та Камінь-Каширському районах Волинської області за винятком кількох сіл у його південній частині. Щодо західного кордону, то його визначити важче, оскільки маємо недостатню кількість обстежених сіл, що не дає права робити однозначні висновки. Для обстежених сіл даних районів був відомий переважно один із зазначених термінів. І лише у кількох селах Любешівського району нам вдалося зафіксувати вживання обох з ідентичним значенням, однак «полуйнички — то молодії [жінки] за братами, ятровки — то старії таково жінки» (сс. Гірки, Дольськ).

Спільною ознакою було те, що слова «ятровка», «ятроха», «полуйничка» вживалися лише до

жінок кількох рідних братів, що проживали в одній хаті. «Ятровкі то невістки. То вони між собою ятровкі. То вони так, ето колишня назва. Зара вже нема такої назви. То так як питають, то кажуть ятровки ше по-колишньому. А так не. Але їх у хаті тепер немає. Немає. Жодної. Син оженився і пішов моментально сам собі в свою хатиночку. Купив і всьо. Бо тепер уже вони не живуть. А ше [щоб жили в одній хаті невістки] дві разом. О, Боже! Не» [АА ДНЦЗКСТК, Зарічне-2010, Лещенко, АФ-Д6, с. 4/03].

На нашу думку, саме досить довге існування, зокрема на Поліссі, практично до 1920-х рр., великої патріархальної сім'ї є однією з головних причин доброго збереження перерахованих термінів сваяцтва.

Дев'ятий перепис, що відбувся у 1850 р., підтвердив існування на Поліссі двох типів сім'ї. Переважала велика сім'я, до якої входили по кілька малих, і становила — 56,3% та мала сім'я — 43,7% [Курилович, 1987, с. 120]. Наслідком економічних та соціальних змін початку ХХ ст. стало і стрімке зменшення кількості великих сімей до 7%. Все частіше молоді сім'ї після 3—4 років спільного життя намагалися відокремитися та хазяйнувати одноосібно [Курилович, 1987, с. 124]. Цікавою особливістю було те, що такі складні великі поліські сім'ї могли бути як батьківськими однолінійними, так і братськими багатолінійними. У такому разі під одним дахом проживали не лише сім'ї рідних братів, а двоюрідних та троюрідних, дядьків та племінників. На наш погляд, саме ця обставина забезпечила збереження функціонування традиційної системи термінів спорідненості до кінця ХХ ст. У експедиціях 2008—2015 рр. ми повсюдно на Правобережному Поліссі фіксували застосування архаїчних термінів, які давно вийшли з лексики українців інших територій, звичайно, окрім Західних областей України, де складна сім'я також продовжувала своє існування й у ХХ ст.

У польових матеріалах, отриманих на початку ХХ ст. досить часто траплялася інформація про існування великої сім'ї, коли під одним дахом жили кілька поколінь (батьки, одружені та неодружені діти, внуки). «...е такі сім'ї, де між батьками живуть одружені діти, і всіма їми керує старий батько чи дід. Всі його слухають. Без його розпорядження не починається ні одне діло» [Кравченко, 2009, с. 180].

У ХХІ ст. нам також вдалося зафіксувати відомості про існування таких сімей на Рівненському, Житомирському, Волинському та Київському Поліссі: «У хаті було по дві, по три невістки [ятрівки]. За Польші були (до 40-х рр. ХХ ст.), і после ше побулі» (с. Локниця Зарічненського р-ну Рівненської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Зарічне-2015, Кондратюк, АФ-Д1, с. 4/37]; «У мене, у батькової родини Тарасюків, була така [велика сім'я]: дві невістки, два сини, дід і баба

в хаті. У Гадама четверо дітей, а в іншого, дедька вже Василе було два хлопці» (с. Морочне Зарічненського р-ну Рівненської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Зарічне-2015, Кондратюк, АФ-Д1, с. 1/02]. «[Свекор] мав чотири невістки [ятровки] в хаті, внуки. Невістки годили свекрам, бо приймали їх на [своє] поле» (с. Білка Березнівського р-ну Рівненської обл., 2013 р.); [АА ДНЦЗКСТК, Березне-2013, Кондратюк, АФ-Д14, с. 1/21]; «...А зара таке время, шо не невістка свекра годить, а свекруха невістці» (с. Любарка Народицького р-ну Житомирської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Брусилів-2015, Кондратюк, АФ-Д6, с. 5/18]. «...мій дід так жив. Десять дітей було. По три невістки в хаті мирилися. Вун самий главный був, всю роботу з вечора заказував: один іде в поле орати, другий — корови пасти, третій ше куда... От як зібрали врожай дід поділить поровну, щоб невісткам могли, шо там придбати... і прядива невісткам вділить, бо все своє, лянне...» (с. Бірки Любешівського р-ну Волинської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Любешів-2015, Кондратюк, АФ-Д5, с. 10/01].

У компетенцію батька входили всі питання щодо того, кому яку роботу робити. Щовечора він підсумовував, що зроблено за день, та давав розпорядження на наступний. Саме він мав право приймати рішення про будівництво нової оселі для одружених синів, і не завжди таке будівництво означало розподіл землі, вони і далі могли вести спільне господарство. «...було чотири сина у деда мого. У тих трьох [старших синів] уже діти були і жили всі вмісті із батьками і одна комната була. Розказували одне, шо колись дід був такий строгий, ой уже нічо не робив. Це сидить за столом с палкою і дає наряду, кому шо робить. Усе ж було своє. Всі роблять, а один командує, хазяйствує. Приме-ром, дід — сидів, а после діда став вже старший син командує усіма. Обед значить для всіх варять, вечеря — для всіх, щоб всі вмісті були. Всім одінаково» (с. Старе Шарне Народицького р-ну Житомирської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Житомир-2004, Лук'яненко, АК-3/12]. Це яскравий приклад функціонування великої сім'ї, що на Поліссі повністю зникає лише у міжвоєнний період.

Звичай чітко регламентував наступність влади у таких сім'ях. «У случае смерті батька, че його відсутності, право голови сім'ї переходило на сина, но в добрій сім'ї до старенької матері» [Кравченко, 2009, с. 181]. На підтвердження цього спостереження В. Кравченка наводимо запис, зроблений у 2013 р.: «...то було п'ять невісток. І вже ціє невістки пораються, і баба свекруха була. І вже ця свекруха їм дає розпорядок дня. Чоловіки ідуть косить, а жінки ідуть жать жито. Ну а вже там одна невістка остається з нею, печуть пироги, варять обід. Їх же п'ять невісток, п'ять синів — то десять, а баба одината, дітей... то 15—20 душ.

Баба стрієть їсти. Вже построїли, наклали макотру пирогов і ніхто не мав права взяти, до обїда всі терплять. Як батька немає то мати руководила всіма. Всі її слухаються» (с. Бронне Березнівського р-ну Рівненської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Березне-2013, Кондратюк, АФ-Д2, с. 1/18]. У даному випадку мати виконує усі функції, що покладали на старшу жінку у великій сім'ї: раціональне використання робочої сили; приготування їжі та контроль за її розподілом між усіма членами родини. Однак у даному випадку вона суміщала обов'язки і батька, і матері: керувала як невістками, так і синами.

У стандартній ситуації, за наявності батька, старша у родині жінка, як правило, мати розподіляла лише жіночі види робіт. Фіксуємо, що у міжвоєнний період було ще чимало сімей, що дотримувалися такого принципу життя та розподілу праці. «Свекруха головна над невістками була. Рішала все, що варити казала, кому корови, кому в поле... Як яку невістку злюбить кїдає собі на діти, а гинших на поле пошле...» (с. Судче Любешівського р-ну Волинської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Любешів-2015, Кондратюк, АФ-Д1, с. 2/03]. Ятрівки між собою перебували у постійній конкуренції за прихильність свекрів. Адже маючи гарні стосунки з ними, жінка могла розраховувати на легшу фізичну працю, значнішу винагороду за роботу (наприклад, краший льон чи коноплю для прядива), можливість більше уваги приділити власним дітям. Одна з респонденток середнього віку, батьки якої вже не жили у такій сім'ї, зауважила: «як невістки в хаті будуть мирні і добрі їх ніхто ятрівками не назве, (оскільки ця лексема у їхньому селі з кінця ХХ ст. стала тожовна сучками» (с. Князівка Березнівського р-ну Рівненської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Березне-2013, Кондратюк, АФ-Д5, с. 3/25]. Навіть у кінці ХХ — початку ХХІ ст. вдалося зафіксувати чимало приказок, що допомагають розкрити суть даного поняття: «Ятроха ятрохи не боїться ні трохи» (с. Невір Любешівського р-ну Волинської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Любешів-2015, Кондратюк, Д1, с. 10/01]; «Де в хаті дві ятровокі, то нібуде толку» (с. Липно Ківерцівського р-ну Волинської обл.); «И ти ятровица, и я ятровица — моя спудница тебе бойїца» (с. Сильно Ківерцівського р-ну Волинської обл.) [Аркушин, 2000, с. 289]. Можна зробити висновок, що ятрівки у своєму статусі були рівні між собою й усе залежало від прихильності свекрів.

Бувало, що невістки трималися разом та ставили певну силу в боротьбі за краще ставлення до себе свекрів. «...І вже, як невістки йдець в поле, а свекруха відає обїд, вони самі не візьмуть. І вона синам положить хліб, а невісткам вже чого небудь. Кїсломо молока... А то їхати у грїби, собіраються. І вже теї сини і невістки. І вони набрали тїї грїбів і сїдають їсти. І вони посїдали їсти, вже наклали тая

свекруха їжи, а сала ніколи не дасть тим жінкам, невісткам. А [вони чоловікам своїм і кажуть], нате ві їжете те, що ми їмо, а ми будем їсти і сало, і ковбаси ж там [мати вам] положила. Бо вам, каже, мати лепше дає, а нам не дає. Ну так вони і їли. А на другий день той син каже на матера: «Мамо, давай і невісткам сало, те, що і нам, а то вони Вас судять, що Ві їм не даєть». Ета стара пошла, да взяла, в нас кажуть, глешку сала, да приносить, да кладе на стіл. Каже: «Нате! Ето я держала на чорний день. А як Ві так мене судете то берїте...». А та каже, як мені буде чорний день то вже мені тоді не треба буде сала» (с. Судче Любешівського р-ну Волинської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Любешів-2015, Кондратюк, Д1, с. 2/03].

Такий приклад підтримки чоловіками своїх дружин скоріш був винятком із правила. Частіше чоловік більше дослуховувався до матері та батька, а не власної дружини. Непоодинокими були випадки, коли свекруха та ятрівки фізично знищували нелюбу невістку та ненависну конкурентку. Свідчення про таке ставлення саме у великій сім'ї знаходимо серед справ, які потрапили до суду, що в кінці ХІХ — початку ХХ ст. було рідкістю. Позивачка вимагала від чоловіка виплатити їй присуджене судом утримання. Жінка давала свідчення, підтвержені свідками, що впродовж 12 років чоловік, його брат, ятрівка та свекруха жорстоко били її до крові. Після систематичного побиття у жінки відмовила права частина тіла. Однак знущання продовжувалися і тривали, поки позивачка не збожеволїла, та свекруха не вигнала її з дому, мотивуючи це тим, що вона тягар для родини, оскільки не могла виконувати жодної корисної роботи (с. Царі Радомишльського пов. Київської губ., кінець ХІХ — початок ХХ ст.). Ця справа ілюструє нам ще один бік проживання під одним дахом кількох сімей. Зважаючи на те, що головним аргументом для створення нової сім'ї була економічна доцільність (позивачка згаданої вище справи принесла у родину чоловіка понад 100 рублів рухомим майном), а не кохання, чоловіки часто прислуховувалися до родичів, а не дружини, що інколи мало трагічні наслідки [ЦДІАК України, ф. 442, оп. 701, спр. 186, арк. 2-3].

Народний фольклор знає чимало пісень, сюжетами яких стали взаємини між свекрухою та невісткою, що призвели до калїцтва або ж і смерті останньої. «Ой гукну, гукну й нехай матїнка чує, / Нехай для мене й вечероньку й готуй... / Не вечерала і не хочетця їсти, / Ой коб, Гослоди, коло мїлого сест... / Не успела я й коло мїлого сести, / Й Свекруха каже: «Неси за плугом ест...». / А я ж молода й не знаю, де плуг горе, / Свекруха й каже: «Невістку й колка кол...» / А я й молода знаю що й відповісти: / Хай того й коле, що зичить да й невестц... / Хай того й коле, що тим плугом горе, / Й того й минає, що воли поганяй... / Мовчи невестко

не розкривай губи, / Коцюба в руках повибиваю
 ї зуб... / А я ї молода знала що ї відказати: /
 Ї не дала зубів не будеш вибиват...» (с. Богупі
 Березнівського р-ну Рівненської обл.) [АА
 ДНЦЗКСТК, Березне-2013, Рибак, АФ-Д6,
 с. 1/038]; «Оженила ж мати молодого сина, /
 Ї увзяла ж невістку да ї не полюбила, / По-
 слала синочка в велику дорогу, / Не люблю ж не-
 вістку їу в поле до льону. / Ох як вирвеш льону,
 то приходь додому, / Як не вирвеш льону — то
 не йди додому. / Вона рвала, рвала, да всьой не
 порвала, / Да в чистому полю да ї обночувала /
 Приїхав синочок з великої дороги, / Да приї-
 шов склонився мамоньци у ноги: / Вечор доб-
 рий, мамо, чи вся сем'я в хати, / Шось моеї ми-
 леї нигде не видати. / Ох, озьми, синочку, гостру
 сокирочку / Да пойді ізрубай серед поля високу
 тополю. / Ох я сикнув раз, то ї похилилась, /
 А як сикнув другий, то ї заговорила. / Не сечи
 ж, не рубай, бо я твоя мила. / Ето ж твоя
 мати таке наробила, / Вона наши дитки да
 ї посиротила. / А нас, молодих же, навек роз-
 лучила. / Ох як будеш, милий, другу жінку бра-
 ти, / То не забудь же про свою матір розка-
 зати» (с. Малі Телковичі Володимирецького
 р-ну Рівненської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Воло-
 димирець-2009, Качор, АФ-Д6, с. 2/25]; «Ой на
 дворі ясная погода, / Нема мого милого з по-
 хода. / А узавтра ще ясніша буде, / Як мій
 милий з походу прибуде. / Прибув милий, при-
 був чорнобривий, / Застав милу на руках ди-
 тину. / Ой ти, мила, моя чорнобрива, / Чия в
 тебе на руках дитина? / Була в мене цига-
 ночка вранці, / Та ї забула дитину на лавці. /
 Брешеш, мила, брешеш, чорнобрива, / Не
 такая циганська дитина. / Бо циганська ди-
 тина чорненька, / А у тебе дитина біленька. /
 Як не будеш мене катувати — / Буду тобі всю
 правду казати. / Як став милий нагайку шу-
 кати — / Стала мила за двері тікати. / Ой
 ти, мати, порадиця в хаті, / Порадь мені, як
 жінку скарати? / Возьми, синку, дротяну на-
 гайку / Та бий жінку звечора до ранку. / До
 півночі комора звеніла, / А з півночі мила оні-
 міла. / Ой ти, мати, порадиця в хаті, / По-
 радила, як милу скарати. / Порадила, як милу
 згубити, / Тепер порадь, як її збудити. /
 Візьми, синку, на руках дитинку, / Тоді збу-
 диш свою любу жінку. / Ставай, мила, вста-
 вай, чорнобрива, / Плаче твоя на руках ди-
 тина. / Нехай плаче, вона перестане, / Ти сам
 знаєш, хто вмер, той не встане» (с. Морочне
 Зарічненського р-ну Рівненської обл.) [АА
 ДНЦЗКСТК, Зарічне-2010, Пшенічкіна, АФ-
 Д2, с. 2/02].

Серед пісень весільного циклу чимало таких,
 у яких свекри запевняють невістку і громаду,
 що приймуть у родині за «свою»: «Ой ковала зо-
 зуленька на груші, / Висватала невісточку ї
 до души. / Ой ковала зозуленька на вишне, /
 Висватала невісточку под мислі...» (с. Люби-
 ковичі Сарненського р-ну Рівненської обл.) [АА

ДНЦЗКСТК, Сарни-2008, Кондратюк, АФ-Д2,
 с. 2/02]. До сьогодні вдається зафіксувати пісні,
 що співала свекруха на сватанні, вихваляючись
 чеснотами своєї нової робітниці-невістки. Якщо
 нову сім'ю зразу не відділяли, то молода жінка
 підпорядковувалася більше свекрусі, ніж влас-
 ному чоловіку. Таким чином, у великій сім'ї ста-
 тус невістки домінував над усіма іншими, на-
 вить дружини.

Набагато менше сюжетів пісень присвячено
 взаєминам між ятрівками: «Зов'єм Галоци ве-
 ночка / З ярої руги сердечко, / Покотивса
 через юлоньку / та ї вишньовий садоч... / Ой
 приймайса ї, веночку, / У вишньовому ї са-
 дочку, / Бо м'ни треба ї привикати / в чужого
 батька ї в хат... / Ой приймайса, веночку, /
 Помиж густими ї садами, / Бо м'ни ї треба
 привикати / з чужими ї диверам... / Ой прий-
 майса ї, веночку, / Поміж густими ї купками,
 / Бо мни треба привикати / з чужими ятров-
 кам...» (с. Князівка Березнівського р-ну Рівнен-
 ської обл.) [АА ДНЦЗКСТК, Березне-2013, Кон-
 драдюк, АФ-Д2, с. 3/25]. Як свідчать польові
 матеріали, зафіксовані на Волині, дівчата змо-
 лоду вибирали собі не лише куму, а й ятрівку:
 «Ой подружко моя, ми з тобою дружимо, / В
 одну хату замуж підем, ятровками будемо»
 (с. Судче Любешівського р-ну Волинської обл.)
 [АА ДНЦЗКСТК, Любешів-2015, Маховська,
 АФ-Д1, с. 1/50].

Деяко специфічним, однак досить інформа-
 тивним джерелом були народні голосіння.
 Більшість з них мали по кілька сюжетних
 ліній: туга за померлим; перераховування його
 чеснот; прогнозування власної важкої долі без
 цієї людини. Аналізуючи голосіння ятрівки,
 можна сказати, що у даному разі шкодують за
 втраченою колеги по роботі, ніж близької за
 духом людини. «Ой моя ятрівочко, / Моя ти
 голубочко! / Ти ж бо зо мною ї родичалася, /
 Ти ж бо на мене тільки ї оглядалася!» [Голо-
 сіння..., 2012, с. 182] чи «Моя ятровочко, моя ї
 голубочко! / На кого ты тихъ диточокъ поки-
 дала, / Хто жъ ихъ буде доглядать? / Та ихъ
 буде попидъ чужими тынамы / Та пидъ чу-
 жими дворами. / Та ихъ будуть чужи диты
 попыхатъ, / Та на ихъ будуть призвици прык-
 ладатъ, / Що сыроты пузати, сыроты ї го-
 ловати, / Сыроты побогато йидять, а ничего
 не роблять. / Прыймай и мене до себе! / Ты
 знаешъ, яке въ ихъ горе жыть, / Шо я буду зъ
 тими дитымы робыть? / Та ихъ треба об-
 шыть, треба ї облатать, треба ї обипратъ.
 / Треба а обчесать, треба ї обмыватъ. / А вы
 знаете, шо мени жъ перемины нема ніякои! /
 Та вони будуть ходыть та будутъ заглядать,
 / Та будутъ соби матинкы шукать; / А ихъ бу-
 дутъ чужи диты попыхатъ. / Та вони мали-
 синькы, / Та вони дрибнисинькы, / Та вони не-
 способнисенькы» [Голосіння..., 2012, с. 107]. Як
 свідчать наведені приклади, ятрівки здебіль-
 шого трималися одна одної, оскільки обидві

були «чужими» у родині чоловіка. Виголошуючи ці слова, жінка голосила не так за подругою, як за своєю долею, що стане ще важчою, оскільки робота, що раніше ділилася на двох, ляже на її плечі.

Для традиційного українського суспільства, де функціонувала велика сім'я, визначення статусу кожного члена родини було першочерговим питанням, бо він закріплював за особою конкретно визначений перелік прав та обов'язків. Таким чином, можна спостерігати прямий зв'язок між часом функціонування такої сім'ї та активним використанням архаїчних термінів «ятрівка» («ятровка», «ятроха»), «полуйничка». Польові матеріали дозволили з'ясувати причину, з якої вони переходять у пасивний лексикон, оскільки втрачають своє функціональне призначення, а саме цілковите домінування малої сім'ї над великою. На сьогодні більшість специфічних термінів, що маркували жінок у «чужому» роді, замінено номеном — невістка.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Житомир-(Х)-2004, од. зб. О. Лук'яненко, АК-3/12. АА ДНЦЗКСТК, ф. Сарни-(VII-VIII)-2008, од. зб. О. Кондратюк, АФ-Д2, с. 2/02. АА ДНЦЗКСТК, ф. Володимирець-(VII-VIII)-2009, од. зб. Г. Качор, АФ-Д6, с. 2/25.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Зарічне-(VII-VIII)-2010, од. зб. Н. Лещенко, АФ-Д6, с. 4/03.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Зарічне-(VII-VIII)-2010, од. зб. Г. Пшенічкіна, АФ-Д2, с. 2/02.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Березне-(VII-VIII)-2013, од. зб. О. Кондратюк, АФ-Д2, с. 1/18.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Березне-(VII-VIII)-2013, од. зб. О. Кондратюк, АФ-Д5, с. 3/25.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Березне-(VII-VIII)-2013, од. зб. О. Кондратюк, АФ-Д14, с. 1/21.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Березне-(VII-VIII)-2013, од. зб. Ю. Рибак, АФ-Д6, с. 1/038.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Любешів-(VII-VIII)-2015, од. зб. О. Кондратюк, АФ-Д1, с. 2/03.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Любешів-(VII-VIII)-2015, од. зб. О. Кондратюк, АФ-Д5, с. 10/01.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Любешів-(VII-VIII)-2015, од. зб. С. Маховська, АФ-Д1, с. 1/50.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Зарічне-(VIII)-2015, од. зб. О. Кондратюк, АФ-Д1, с. 4/37.

АА ДНЦЗКСТК, ф. Брусилів-(VIII-IX)-2015, од. зб. О. Кондратюк, АФ-Д6, с. 5/18.

Аркушин Г. Л. Словник західнополіських говірок: У 2-х т. — Т. 2. О-Я. — Луцьк, 2000. — 458 с.

Голосіння / Упоряд., підг. тексту, передмова, коментарі, покажчики Ірини Коваль-Фучило. — К., 2012. — 819 с.

Етимологічний словник української мови. У 7 т. / Редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.). — Т. 6. У—Я / Уклад Г. П. Півторак [та ін.]. — 2012. — 568 с.

Кравченко. В. Зібрання творів і матеріалів з архівної спадщини / Упоряд. О. Рубан. — К., 2009. — Т. 2. — 640 с.

Курилович А. Н., Худащ Л. С. Структура семьи и внутрисемейных отношений // Общественный, семейный быт и духовная культура населения Полесья. — Мн., 1987. — С. 118—133.

Словник української мови: В 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К., 1970—1980. — Т. 5. — 840 с.

ЦДІАК України, ф. 442, оп. 701, спр. 186, 15 арк.

Е. В. Кондратюк

К ВОПРОСУ О СТАТУСЕ НЕВЕСТКИ И ЯТРОВКИ В ТРАДИЦИОННОЙ СЕМЬЕ

Статья освещает вопрос о статусе невестки, ятровки, полуйнички в традиционной украинской семье. Особое внимание уделено исследованию связи между функционированием большой семьи и использованием перечисленных архаических терминов родства в быту.

Для традиционного украинского общества, где функционировала большая семья, определение статуса каждого ее члена было особо значимым вопросом, поскольку он закреплял за каждым определенный перечень прав и обязанностей. Широко используя полевые этнографические материалы, мы проследили прямую связь между функционированием такой семьи и использованием в активном повседневном лексиконе архаических терминов родства. Таким образом, на процесс упрощения системы терминов родства большое влияние имело доминирование, с конца первой четверти XX в., нуклеарной семьи по всей территории Украинского Полесья.

Ключевые слова: система терминов родства, невестка, ятровка, полуйничка, расширенная семья.

О. V. Kondratiuk

TO THE ISSUE OF DAUGHTER-IN-LAW AND SISTER-IN-LAW STATUSES IN THE TRADITIONAL FAMILY

The paper deals with the issue of status of daughter-in-law, sister-in-law and «poluynychka» in traditional Ukrainian family. Particular attention was paid to the analysis of correlation between the extended family functioning and the use of above-listed archaic terms of kinship in everyday life.

For traditional Ukrainian society, where the kinship family functioned, the definition of status of every member was of great importance as it reserved specific list of rights and duties for each of them. In addition, the author extensively used field ethnographic materials that allowed tracing direct relationship between functioning of such family and the use of archaic kinship terms in everyday active lexics. Consequently, the process of the kinship network simplification was greatly influenced by the dominance of nuclear family within the entire Ukrainian Polissyan territory from the late quarter of the 20th century.

Key words: kinship network terms, daughter-in-law, sister-in-law, «poluynychka», extended family.

Одержано 10.03.2016